

САВРЕМЕНА СРПСКА ИСТОРИОГРАФИЈА О ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ ДЕСНИЦИ У МЕЂУРАТНОМ ПЕРИОДУ

Сажетак: Рад се бави сагледавањем разлика у тумачењу југословенске деснице у међуратном периоду у домаћој историографији на изабраним примерима из корпуса савремене српске историографске продукције у земљи и емиграцији. као и расветљавањем различитих тумачења овог феномена. Хронолошки оквир истраживања обухвата временски период од 60-их година 20. века до данашњих дана.

Кључне речи: фашизам, ОРЈУНА, Збор, критика, историографија, југословенска десница

Политички рад и идеологија југословенске деснице у међуратном периоду представљају недовољно истражену област у нашој историографији. Малобројне монографије и чланци који се баве овим питањем третирају ову тему парцијално и пружају, у зависности од политичког опредељења аутора, сасвим опречна тумачења улоге деснице у политичком животу прве југословенске државе. Свака од страна подељене историографије имала је своју интерпретацију историјске истине. Дихотомност изражена у продукцији подељене историографије, константно се огледа у противуречним вредносним судовима о десници који се крећу у распону од некритичког оспоравања до некритичке глорификације. Стога, готово сва дела настала у том периоду како у земљи тако и у емиграцији, носе идеолошки предзнак. Овакво стање ствари било је резултат околности да је архивска грађа која даје податке о овој теми дуго била недоступна истраживачима као и чињенице да се историографска продукција у послератној Југославији налазила под пажљивим надзором владајућег режима. Будући да су главни противници КПЈ у рату биле политичке снаге десне оријентације, Партија је строго водила рачуна да се у историографској продукцији не доведе у питање властито тумачење прошлости, између осталог и на тај начин што ће свака политичка снага која негује десничарску идеологију бити осуђена као ретроградна, противник демократије и модернизације друштва, свих позитивних достигнућа које је носила нова комунистичка власт. Са друге стране, историографија чији су творци припадали кругу политичке емиграције, пре свега из редова ЈНП Збора, настојала је да створи мит о југословенској десници као покрету који је

изабрао прави начин да заштити српски интерес у апокалиптичном времену окупације и грађанског рата на тај начин што ће се бескомпромисно супроставити комунизму као највећој опасности.

Први историографски радови о међуратној југословенској десници настали су из пера политичке емиграције, углавном припадника ЈНП Збор и равнорског покрета који су се после рата окупили у неколико центара у Западној Европи и Северној Америци. Бивши збораши су 1949. године у Минхену покренули лист и издавачки центар „Искра“ преко којих су пласирали своја тумачења идеологије и политичког деловања југословенске деснице у међуратном периоду. Ова тумачења садрже важне податке о овим покретима, будући да су скоро сви аутори били и непосредни учесници у формирању и деловању југословенске деснице, али су из истог разлога били оптерећени одређеном дозом необјективности и склоности ка некритичкој глорификацији сопствене идејне и политичке креације. Из овог корпуса, као најрелевантнија дела могу се издвојити мемоарско историографско дело Ратка Парезанина *Димитрије В. Љотић и Други светски рат*¹ и монографија Ђоке Слијепчевића *Југославија уочи и за време Другог светског рата*². Монографија Ђоке Слијепчевића за централну тему има догађаје из периода Другог светског рата али њена уводна поглавља представљају и један од најуспешнијих и најобјективнијих покушаја да се читаоцима представи стање југословенског друштва у предвечерје Другог светског рата и улогу коју је југословенска десница имала у тадашњим догађајима. Посебну вредност овог дела представља и то што је аутор, и поред тога што је припадао кругу највиших функционера ЈНП Збор, у својој реконструкцији политичке ситуације у Краљевини Југославији крајем 30-их година 20. века консултовао и мемоарску литературу чији су аутори били отворени опоненти политичке линије коју је заступао.³ Дело Ратка Парезанина садржи значајне податке о процесу формирања ЈНП Збор, узајамним односима разнородних елемената који су чинили његово вођство, као и односа владајућих структура према овом политичком покрету. Битно је напоменути да је загранична историографија остала изоловани ентитет и да све до 90-их година није имала никакав утицај на развој историографије у социјалистичкој Југославији која се развијала под пажљивим идеолошким надзором режима.

У Југославији први је овој теми приступио Бранислав Глигоријевић који је током 60-их година у оквиру чланака „Организација југословенских националиста ОРЈУНА“⁴, „Напад љотићеваца на студенте Техничког факултета у Бе-

¹ Ратко Парезанин, *Димитрије В. Љотић и Други светски рат*, Минхен 1971.

² Ђоко Слијепчевић, *Југославија уочи и за време Другог светског рата*, Минхен 1978.

³ Иван Рибар, *Политички записи II*, Београд 1949; Владимир Дедијер, *Јосип Броз Тито. Прилози за биографију*, Београд 1953; Милан Стојадиновић, *Ни рат ни пакт*, Буенос Ајрес 1963.

⁴ Бранислав Глигоријевић, *Организација југословенских националиста ОРЈУНА, Историја 20. века Зборник радова V*, Београд 1963.

ограду у октобру 1940. и растурање Љотићевог Збора⁵, „Политички покрети и групе с националсоцијалистичком идеологијом и њихова фузија у Љотићевом Збору“⁶ и „Особености фашизма у Југославији двадесетих година“⁷ изнео прва историографска тумачења феномена југословенске деснице у међуратном периоду. Ово је био први приказ историје политичких организација ОРЈУНА, Југословенска акција и ЈНП Збор. Иако је аутор показао велико познавање материје и историјске грађе, његов приказ датог феномена се углавном свео на приказивање организационе структуре и дневнополитичких активности ових покрета на политичкој сцени Краљевине Југославије, без озбиљних претензија да се идеологија ових покрета објективно анализира и доведе у контекст општих идеолошких струјања у Европи двадесетих и тридесетих година 20. века. Потреба да се тема изложи у складу са режимским идеолошко-политичким тумачењем прошлости, навела је аутора да у својим делима изнесе више неутемељених тврдњи, спорних закључака и смелих конструкција које ће, услед немогућности сучељавања с неистомишљеницима и реалне критике, онемогућити рационалан однос према историјској истини и, на тај начин, дуги низ година остати дефинитивни. Најбоље пример за ово представља Глигоријевићева тврдња да је ЈНП Збор финансирала нацистичка Немачка и да се налазио у њеној служби што је поткрепио својим тумачењем афере Техничка унија (ТУ) и да је Димитрије Љотић у сарадњи са генералом Миланом Недићем спремао државни удар у корист Немачке. Афера ТУ представљала је неуспешни покушај режимске ЈРЗ да дискредитује ЈНП Збор као организацију која се налази на платном списку нацистичке Немачке. Пошто је ЈНП Збор покренуо судски поступак због ове клевете, спор је резултирао судском пресудом против главних покретача ове афере и добио свој епилог у демантију који је објавио режимски лист *Политика*⁸. *О неутемељености тврдње о постојању планова о проосовинском државном удару који су спремали ЈНП Збор и генерал Милан Недић довољно говори чињеница да је просавезничка влада генерала Симовића поставила Милана Недића за министра одбране и поверила му команду над армијом која је бранила југословенску границу од напада немачких трупа из Бугарске. Посебно је у домену анализе идеолошких фундамената ЈНП Збор аутор изнео низ спорних закључака који доводе у питање научну вредност његових дела. Најбољи пример оваквих закључака представља Глигоријевићева тврдња из чланка „Напад љотићеваца на студенте Техничког факултета у Београду у октобру 1940.*

⁵ Бранислав Глигоријевић, *Напад Љотићеваца на студенте Техничког факултета и растурање Збора*, *Историјски гласник* бр. 2, Београд 1963, 52–81.

⁶ Бранислав Глигоријевић, *Политички покрети и групе са националсоцијалистичком идеологијом и њихова фузија у Љотићевом Збору*, *Историјски гласник* бр. 4, Београд 1965, 35–83.

⁷ Бранислав Глигоријевић, *Особености фашизма у Југославији двадесетих година*, *Марксистичка мисао* бр. 3, Београд 1986.

⁸ *Политика*, 16.2.1937.

и растурање Љотићевог Збора⁹ да је Димитрије Љотић био један од главних идеолога Српског културног клуба (СКК), организације која је заступала становишта српског националног интереса, односно српског национализма и један од заговорника концепта Велике Србије. Међутим, из оригиналних текстова из зборашких штампаних гласила као што су „Посета студената Српског културног клуба Смедереву“¹⁰, „Српски фронт“¹¹, „Југословенска мисао г. Слободана Јовановића“¹² и „Српска јединица и избори“¹³ јасно се види да ЈНП Збор наступа са позиција интегралног југословенства (које представља један од фундамената његове идеологије) и да нема ни најмање симпатија за ставове СКК. Какво је мишљење председник ЈНП Збор имао о СКК и његовом вођству најречитије говори чланак „Српски фронт“ у коме Љотић говорећи о људима који су покренули Српски културни клуб каже: „Све чешће чују се гласови о потреби стварања српског фронта. Најчешће ти гласови долазе од оних који су највише криви за ово и овакво стање у земљи... Зато се они тако лако саглашавају са разбијањем Југославије. Зато тако лако пристају на стварање Велике Србије. Велике Србије која није ништа, која се ни у ком погледу не може мерити са Југославијом.“¹⁴ Тенденција да се тема изложи у складу са идеологијом послератног режима највидљивија је у Глигоријевићевом чланку „Особености фашизма у Југославији двадесетих година“¹⁵ У њему, аутор полазећи од намере да прикаже специфичне разлике између идеологије и политичке праксе ОРЈУНЕ и ЈНП Збор, путем низа нетачних тврдњи и парадоксалних компарација врши неутемељено изједначавање идеолошких фундамената и политичких циљева ЈНП Збор и усташког покрета Анте Павелића са циљем да се исфабрикује српски еквивалент усташке организације и да се на тај начин делимично аболуирају злочини који су извршени током рата на простору НДХ. Поштујући режимска идеологизована тумачења прошлости чији је циљ био морална дисквалификација свих политичких опонената КПЈ, Б. Глигоријевић је поставио образац писања о југословенској међуратној десници као неоригиналној копији немачког националсоцијализма коју су осмислили и водили људи који су се налазили у служби нацистичке Немачке и фашистичке Италије. Овај образац ће доминирати југословенском историографијом све до 90-их година 20. века а најбољи пример поштовања ове

⁹ Бранислав Глигоријевић, Напад Љотићеваца на студенте Техничког факултета и растурање Збора, *Историјски гласник* бр. 2, Београд 1963, 52–81.

¹⁰ Димитрије Љотић, Посета студената Српског културног клуба Смедереву, *Билтен* бр. 13, 21.5.1939.

¹¹ Димитрије Љотић, Српски фронт, *Билтен* бр. 27, 11.9.1939.

¹² Димитрије Љотић, *Југословенска мисао г. Слободана Јовановића*, *Билтен* бр. 37, 14.1.1940.

¹³ Димитрије Љотић, Српска јединица и избори, *Билтен* бр. 38, 8.2.1940.

¹⁴ Димитрије Љотић, Српски фронт, *Билтен* бр. 27, 11.9.1939.

¹⁵ Бранислав Глигоријевић, *Особености фашизма у Југославији двадесетих година*, *Марксистичка мисао* бр. 3, Београд 1986.

матрице представљају дела Младена Стефановића *Збор Димитрија Љотића 1934–1945*¹⁶ и Милан Аћимовић, Драги Јовановић, Димитрије Љотић¹⁷. У овим делима М. Стефановић је поновио нетачне тврдње и неутемељене конструкције које је у својим чланцима изнео Бранислав Глигоријевић, додатно их обогативши својим запажањима и квалификацијама које по свом тону више приличе речнику политичких памфлета него нечему што претендује да буде озбиљно историографско дело. Најбољи пример оваквог тона може се запознати у уводном поглављу монографије *Збор Димитрија Љотића 1934–1945* у коме Стефановић, коментаришући личност великог француског филозофа Блеза Паскала који је имао велики утицај на интелектуални и идеолошки развој Димитрија Љотића, каже: „Тај умоболни теоретичар Паскал био је један од фактора који је утицао на личност Димитрија Љотића... Сам Љотић открива у свом биографском спису удаљеност и мржњу према сваком револуционарном покрету и остаје трајно доследан схватању терора над народним масама у име хришћанства и умоболних теорија својих идола“.¹⁸

Крај 80-их и почетак 90-их година 20. века обележио је распад СФРЈ и слом дотадашње владајуће комунистичке идеологије. Услед међунационалних сукоба на простору бивше СФРЈ који су своје корене вукли из периода Другог светског рата, у историографији је актуелизована тема југословенске деснице у међуратном периоду будући да су све зарађене стране налазиле корене својих идеолошких концепција у појединим покретима екстремне деснице који су деловали у Краљевини Југославији у периоду између два рата. У СРЈ је престао партијски надзор над историографијом што је отворило могућност да у овој науци настане нови естремни, и подједнако ненаучни правац – ревизионистичка историографија, која одбацује шаблоне социјалистичке историографије и даје сопствено тумачење југословенске деснице у међуратном периоду. Оно што је карактерисало овај ревизионистички тренд, било је усвајање достигнућа заграничне историографије, која тада први пут после 1945. године добија прилику да се слободно појави на научној сцени у земљи. Почетак ове струје најавило је дело Милутина Пропадовића *Д. В. Љотић, Збор и КПЈ 1935–1945*¹⁹, а као њен најеминентнији представник испрофилисао се Драган Суботић који је у свом обимном историографском опусу²⁰ посвећеном историји и идеологији ЈНП Збор дао први систематски приказ југословенске деснице из 30-их година. У историографској продукцији Д. Суботића, нарочито се истиче компилирање и објављивање *Сабраних*

16 Младен Стефановић, *Збор Димитрија Љотића 1934–1945*, Београд 1984.

17 Младен Стефановић, Бранислав Божовић, Милан Аћимовић, Драги Јовановић, Димитрије Љотић, Београд 1985.

18 Младен Стефановић, *Збор Димитрија Љотића 1934–1945*, Београд 1984

19 Милутин Пропадовић, *Д. В. Љотић, Збор и КПЈ 1935–1945*, Нортемптон 1990.

20 Драган Суботић, Затомљена мисао: О политичким идејама Димитрија Љотића, Београд 1994; Органска мисао Срба у XIX и XX веку 1–2, Београд 1999; *Балканске теме Ратка Парезанина*, Београд 2001.

дела Димитрија Љотића²¹ у дванаест томова и тротомно дело *Српска десница у 20. веку*.²² Ова дела поред несумњиве научне вредности, која се нарочито огледа у објективном запажању да идеолошки фундаменти ЈНП Збор дугују више идеологији покрета Француска акција него идеолозима фашизма и нацизма, имају и својих слабих страна. Оне се огледају у некритичком усвајању одређених апологетских тонова из корпуса заграничне историографије. Ови апологетски тонови везани за приказивање личности Димитрија Љотића фиксирани су аутора на тумачење идеолошких конструкција Димитрија Љотића као оригиналног учења, чиме је аутор испустио из вида да су Љотићеве идеолошке концепције биле присутне у идеологији покрета ОРЈУНА и Југословенска акција. Можда највећи пропуст у Суботићевом историографском раду представља то што аутор феномен југословенске деснице није сместио у контекст политичких и идеолошких тенденција међуратне Европе. У периоду 1999–2004. године Драган Суботић је издавао часопис *Нове српске органске студије* у коме је велики број научника и књижевника из земље и емиграције дао своја виђења међуратне југословенске деснице. Нарочито се по важности података које доносе издвајају тематски бројеви посвећени оставштини породице Љотић, као и они посвећени стваралаштву Момира Николића и Владимира Велмар-Јанковића истакнутих мислилаца југословенске деснице у међуратном периоду.

Као реакција на ревизионистичке тенденције у савременој српској историографији, у најновије време јавила се струја која се у тумачењу феномена југословенске деснице вратила на гледиште идеолошки инструментализоване историографије из доба СФРЈ. Постојање ове струје очитује се у делима Јове Бакића, социолошко-историјској студији *Идеологије југословенства између српског и хрватског национализма 1918–1941*²³ и чланку „Фашизам у Југославији 1918–1941”²⁴ и двотомном делу *Савременици фашизма*²⁵ **Оливере Милосављевић**. Ослањање на образац историографије из доба СФРЈ нарочито је видљиво у радовима Ј. Бакића у којима се аутор у домену процене, шта се може оквалификовати као део идеолошког корпуса фашизма, често позива на дела Бранислава Глигоријевића из којих преузима и низ неутемељених тврдњи (попут оне да је ЈНП Збор финансирала нацистичка Немачка) и нетачних закључака (да је ЈНП Збор заговарао српски национализам). Заснивајући своје закључке на овом идеолошки форматираним шаблону који је поставио Бранислав Глигоријевић, Јово Бакић дефинише међуратну ју-

²¹ *Сабрана дела Димитрија В. Љотића*, Нови Сад 2001.

²² Драган Суботић, *Српска десница у 20. веку I–III*, Београд 2004.

²³ Јово Бакић, *Идеологије југословенства између српског и хрватског национализма (1918–1941)*, Зрењанин 2004.

²⁴ Јово Бакић, *Фашизам у Југославији (1918–1941)*, НСПМ бр. 1–4, 21–43, Београд 2006.

²⁵ Оливера Милосављевић, *Савременици фашизма I: Перцепција фашизма у београдској јавности 1933–1941*, Београд 2010; *Савременици фашизма II: Југославија у окружењу 1933–1941*, Београд 2010.

гословенску десницу као „фашистичко југословенство српске усмерености“²⁶ обнављајући на тај начин спајање неспојивог које је карактерисало радове историографије из доба СФРЈ. Дело Оливере Милосављевић које за главни предмет истраживања има детектовање рецепција фашистичких идеја у југословенској јавности кроз истраживање њихове присутности у југословенској штампи током 30-их година, представља велики допринос расветљавању феномена југословенске деснице у међуратном периоду. Иновативан истраживачки приступ и завидна количина обрађене периодичке грађе донекле су инхибирани усвајањем вредносних судова из корпуса социјалистичке историографије као и праксом сугестивног навођења цитираног текста који се извлачи из контекста а која је карактерисала радове М. Стефановића.

Са друге стране, почетак новог века обележила је тенденција извесног броја аутора да питању југословенске међуратне деснице приђу на објективан начин ослобођен дневнополитичких и идеолошких квалификација. Ова тенденција очитује се у делима *Историја Равногорског покрета*²⁷ Косте Николића, *Нова историја српског народа*²⁸ групе аутора, *Српски цивилни/културни план владе Милана Недића*²⁹ Александра Стојановића као и стручним чланцима Предрага Бајића „Делатност ОРЈУНЕ у Суботици и приказ суботичког орјунашког листа Принцип у музеју Војводине“³⁰, Ненада Петровића „Град–Европа–Демократија: Три јахача апокалипсе“³¹ и Младена Ђорђевића „ОРЈУНА историјат-идеологија-утицаји“.³² Наведени радови представљају прве успешне покушаје српске историографије да изврши непристрасну научну анализу једне политички обојене и актуелне теме. У делу *Српски цивилни/културни план владе Милана Недића*, Александар Стојановић је приредио оригиналне документе овог пројекта, као и стручну студију о предисторији његовог настанка у оквиру које је у кратким цртама дао приказ идејних концепција српске међуратне деснице која је поставила идеолошке фундаменте режима генерала Милана Недића. Оно што издваја овај приказ идеолошких основа међуратне југословенске деснице јесте то да је аутор уочио пристрасност и острашћеност које карактеришу део радова из корпуса југословенске и српске историографије и да постоји читав низ неутемељених закључака

²⁶ Јово Бакић, *Идеологије југословенства између српског и хрватског национализма (1918–1941)*, Зрењанин 2004, стр. 416.

²⁷ Коста Николић, *Историја Равногорског покрета*, Београд 1999.

²⁸ *Нова историја српског народа*, приредио Душан Т. Батаковић. Београд 2002.

²⁹ Александар Стојановић, *Српски цивилни/културни план владе Милана Недића*, Београд 2012.

³⁰ Предраг Бајић, Делатност ОРЈУНЕ у Суботици и приказ примерка суботичког орјунашког листа Принцип у Музеју Војводине, *Кривови*, билтен за културу и уметност, год. 15–16, бр. 50–52 (2001–2002), стр. 62–65.

³¹ Ненад Петровић, Град–Европа–Демократија: Три јахача апокалипсе, *НСПМ* Vol. XI, Београд 2004.

³² Младен Ђорђевић, Организација југословенских националиста (ОРЈУНА), *НСПМ* Vol. XII, бр. 1–4, стр. 187–219, Београд 2006.

који се путем литературе преносе са једне генерације историчара на другу и стога се заложио за преиспитивање досадашњих научних сазнања на ову тему уз императивно враћање самим изворима. Велики искорак у проучавању југословенске деснице у међуратном периоду доноси и чланак Н. Петровића у коме је југословенска десница стављена у контекст општих идеолошких и политичких тенденција у Европи у међуратном периоду. Једна од кључних иновација у овом чланку представља Петровићево запажање да идеологија ЈНП Збор упркос неким начелним сличностима са италијанским фашизмом и националсоцијализмом доста дугује и идејним концепцијама конзервативног неоројалистичког покрета Француска акција. Нарочиту научну вредност има чланак Младена Ђорђевића будући да овај рад представља први покушај, изузимајући идеолошки обојени рад Бранислава Глигоријевића из 60-их година, да се стекне објективна слика о политичком покрету ОРЈУНА који је, како аутор тачно оцењује, основа за развој десничарских покрета на југословенском простору 30-их и 40-их година 20. века.

Анализа феномена међуратне југословенске деснице у модерној српској историографији била је до 90-их година оптерећена идеолошким шаблоном комунистичког тумачења фашизма као терористичке диктатуре најреакционарнијих елемената крупног капитала. Другим речима, комунистичка историографија гледала је на фашизам као на покрет без сопственог идеолошког идентитета. Овакав приступ је резултирао тиме да су оригиналне идејне конструкције европског фашизма тј. палингенетичка национална револуција, пројекат фашистичког новог човека и корпоративизам као и њихови пандани у идеологији југословенске деснице односно интегрално југословенство и задружна сталешка држава, били ван интересовања српске историографије и остали потпуна непознаница научној јавности. У последњих 20 година у српској историографији може се уочити више аутора који су напустили идеолошки шаблон комунистичке историографије, али њихова дела и поред свег објективног приступа теми, нису дала задовољавајуће дефиниције идеолошких фундамената међуратне југословенске деснице. Разлог за овај недостатак можда лежи у недовољном присуству релевантних дела савремене европске и америчке историографије о фашизму, а можда и у чињеници да југословенска међуратна десница и данас представља актуелну и осетљиву политичку тему која се злоупотребљава у сфери дневне политике.

Извори

Димитрије Љотић, Посета студената Српског културног клуба Смедереву, Билтен бр.13, 21.5.1939

Димитрије Љотић, Српски фронт, Билтен бр.27, 11.9.1939

Димитрије Љотић, Југословенска мисао г. Слободана Јовановића, Билтен бр.37, 14.1.1940

- Димитрије Љотић, Српска јединица и избори, Билтен бр. 38, 8.2.1940
Димитрије Љотић, Српски фронт, Билтен бр.27, 11.9.1939
Сабрана дела Димитрија В. Љотића, Нови Сад 2001

Литература

- Бакић, Ј. Идеологије југословенства између српског и хрватског национализма(1918-1941), Зрењанин 2004.
Милосављевић, О. Савременици фашизма I: Перцепција фашизма у београдској јавности 1933-1941, Београд 2010
Милосављевић, О. Савременици фашизма II: Југославија у окружењу 1933-1941, Београд 2010
Николић, К. Историја Равногорског покрета, Београд 1999
Парежанин, Р. Димитрије В. Љотић и Други светски рат, Минхен 1971
Пропадовић, М. Димитрије в. Љотић, Збор и КПЈ, Нортемптон 1990
Слијепчевић, Ћ. Југославија очу и за време Другог светског рата, Минхен 1978
Стефановић, М. Збор Димитрија Љотића 1934-1945, Београд 1984
Стефановић, М., Божовић, Б., Аћимовић, М., Јовановић, Д. Димитрије Љотић, Београд 1985
Стојановић, А. Српски цивилни/културни план владе Милана Недића, Београд 2012
Суботић, Д. Затомљена мисао: О политичким идејама Димитрија Љотића, Београд 1994
Суботић, Д. Српска десница у 20. веку I-III, Београд 2004
Новија историја српског народа, приредио Душан Т. Батаковић, Београд 2002

Чланци

- Бајић, П. Делатност ОРЈУНЕ у Суботици и приказ примерка суботичког орјунашког листа Принцип у Музеју Војводине, Кривови, билтен за културу и уметност, год 15-16 бр. 50-52 (2001-2002) стр 62-65
Бакић, Ј. Фашизам у Југославији (1918-1941), НСПМ бр.1-4 (стр21-43), Београд 2006
Глигоријевић, Б. Организација југословенских националиста ОРЈУНА, Историја 20. века Зборник радова V, Београд 1963
Глигоријевић, Б. Напад Љотићеваца на студенте техничког факултета и растурање Збора, Историјски гласник бр.2, Београд 1963 (стр 52-81)
Глигоријевић, Б. Политички покрети и групе са националсоцијалистичком идеологијом и њихова фузија у Љотићевом Збору, Историјски гласник бр.4, Београд 1965 (стр 35-83)

Глигоријевић, Б. Особености фашизма у Југославији двадесетих година, Марксистичка мисао бр.2, Београд 1986 (стр 32-44)

Ђорђевић, М. Организација југословенских националиста (ОРЈУНА), НСПМ Vol. XII бр 1-4 (стр 187- 219), Београд 2006

Петровић, Н. Град–Европа–Демократија: Три јахача апокалипсе, НСПМ Vol. XI, Београд 2004

Vasilije Z. Dragosavljević

MODERN SERBIAN HISTORIOGRAPHY ABOUT RIGHTIST MOVEMENTS IN YUGOSLAVIA IN THE INTERWAR PERIOD

Summary: Political ideology and work of the rightist movements in the Yugoslav interwar period is insufficiently explored area in our historiography. The small number of articles and monographs that talk about this topic provide a completely opposite conclusions about this phenomenon, ranging from uncritical to challenge uncritical glorification and thus further complicate elucidation of this phenomenon. The goal of this research will recognize the different interpretation of the Yugoslav right in the interwar period on selected examples from the corpus of contemporary Serbian historiography and clarification of motives that lie at the root of the emergence of various interpretations of this phenomenon. The chronological framework of the research covers the time period from the 60's of the 20th century to the present day.

Key words: fascism, ORJUNA, Zbor, clarification, critical